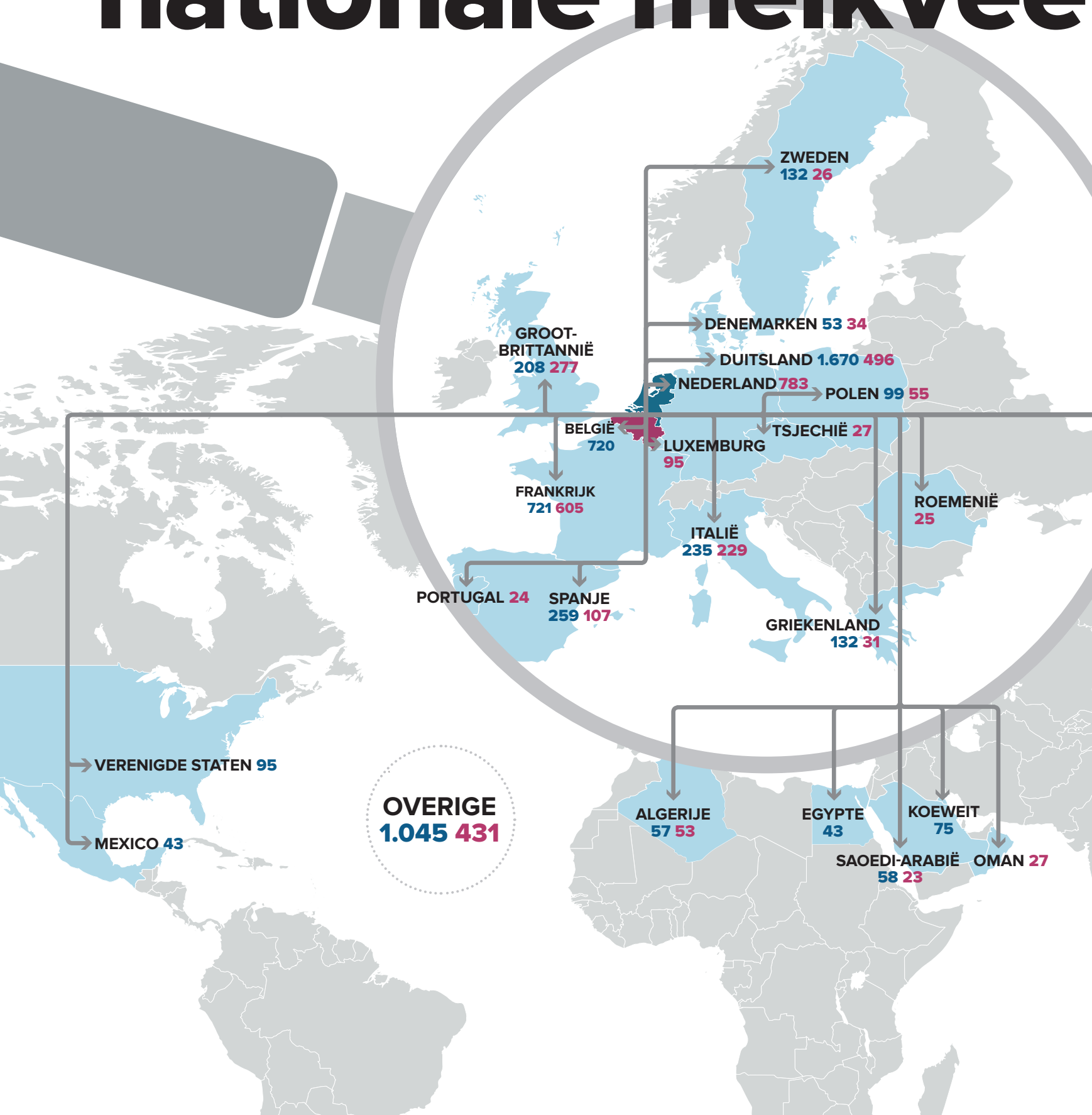

Zuivelexport **kurk o** **ationale melkvee**

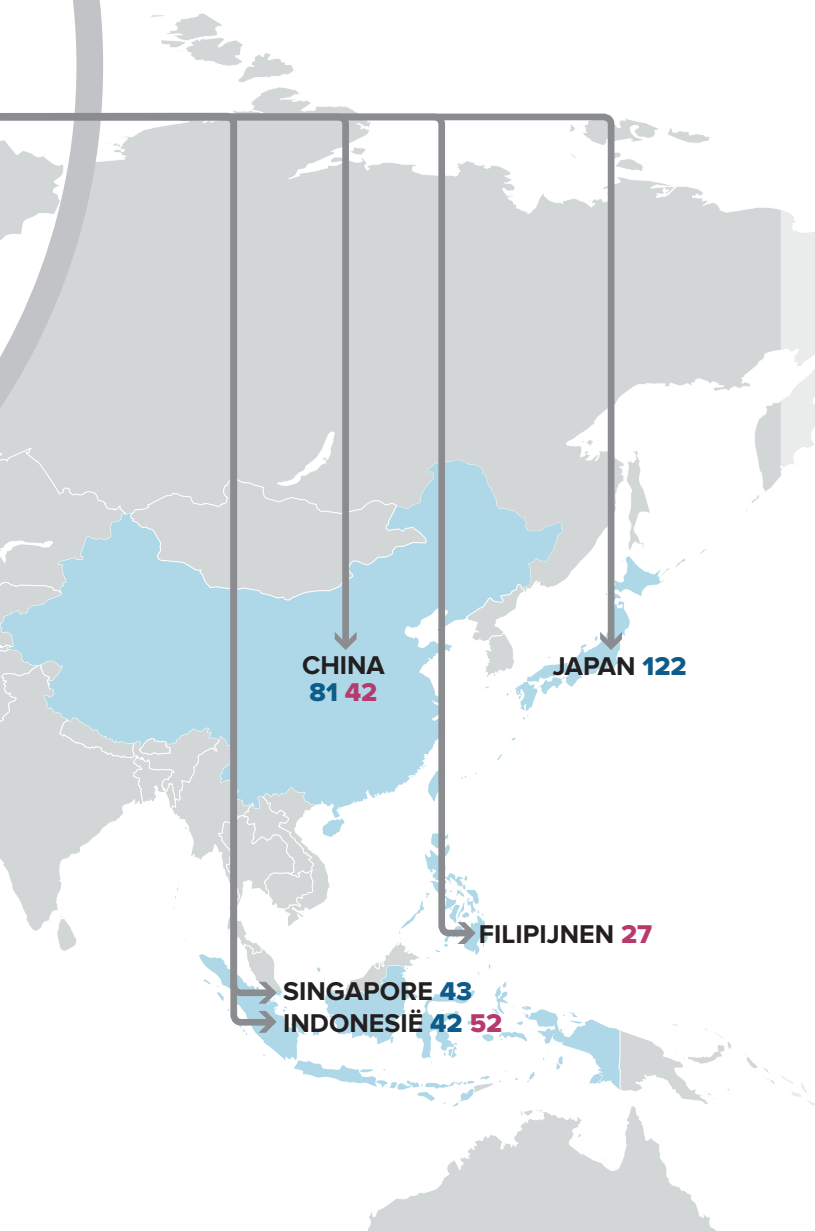

nder houderij

Top 20 van exportbestemmingen

LAND 000 = export van zuivelproducten
vanuit Nederland (x miljoen euro)
(bron: ZuivelNL)

LAND 000 = export van zuivelproducten
vanuit België (x miljoen euro)
(bron: BCZ)

Met een waarde van respectievelijk 7,8 en 3,6 miljard euro levert de export van zuivelproducten een belangrijke bijdrage aan de Nederlandse en Belgische economie. Het belang van zuivel voor de positie van de Lage Landen in de wereld is volgens deskundigen nog veel groter.

TEKST WICHERT KOOPMAN

Het zou in de discussies over de omvang van de vee-stapel bijna worden vergeten; de zuivelsector – van melkveehouder tot grondstoffenhandelaar – levert een gigantische bijdrage aan de nationale economie van de Lage Landen. In 2019 exporteerde de Nederlandse zuivelindustrie voor meer dan 7,8 miljard euro aan kaas, boter en poeders. En de Belgische export van zuivelproducten was goed voor bijna 3,6 miljard euro.

‘Nederland behoort tot de grootste zuivelexporteurs ter wereld. Van iedere drie liter melk die hier wordt geproduceerd, gaan er ruwweg twee in de vorm van een zuivelproduct de grens over’, schetst Richard Scheper, zuivelanalist bij Rabobank Research, de positie van Nederland. Dit betekent overigens niet dat, zoals soms wordt gesuggereerd, zuivel met een rood-wit-blauwe vlag op grote schaal de hele wereld over gaat. ‘Het overgrote deel van de export blijft binnen een straal van 800 kilometer, ruwweg de driehoek Londen-Parijs-Berlijn. Dat is export, maar de afstand van Utrecht naar grote steden in het Ruhrgebied – een belangrijke afzetmarkt voor Nederlandse zuivel – is kleiner dan de afstand binnen Duitsland tussen het Ruhrgebied en Berlijn’, relativeert Scheper de statistieken.

Meeste afzet dicht bij huis

Veruit de grootste exportmarkt voor Nederlandse zuivel is Duitsland, zo blijkt ook uit cijfers van ZuivelNL. In 2019 werd voor 1,67 miljard euro – waarvan 1,2 miljard aan kaas – over de oostgrens verkocht. België en Frankrijk waren met een waarde van rond de 720 miljoen euro de tweede en de derde afnemer. En van de tien belangrijkste exportlanden lagen er negen binnen Europa. Ook voor België geldt dat het grootste deel van de buitenlandse afzet relatief dicht bij huis wordt gerealiseerd. Zo bleef volgens de Belgische Confederatie voor de Zuivelindustrie (BCZ) in 2019 ruim driekwart van de exportwaarde binnen Europa, met Nederland, Frankrijk en Duitsland als veruit de grootste afnemers.

De focus op Europese bestemmingen neemt niet weg dat Nederland en België ook een belangrijke rol spelen op de wereldmarkt. Uit de statistieken van ZuivelNL komt naar voren dat de Nederlandse zuivelexport buiten de EU in 2019 goed was voor 4,7 procent van de wereldmarkt (uitgedrukt in kilogrammen melkequivalenten), terwijl België hierin een aandeel van 3,1 procent had. Ter vergelijking: de grootste wereldwijde exporteur is Nieuw-Zeeland met een aandeel van 25 procent.

Overigens betreffen de exportcijfers niet alleen zuivel die is gemaakt op basis van in Nederland en België geproduceerde melk. Beide landen importeren ook zuivel. Hierbij gaat het niet alleen om producten die rechtstreeks naar de consument gaan, maar ook om grondstoffen die een bewerking ondergaan en vervolgens weer worden geëxporteerd. Zo importeerde Nederland in 2019 voor een waarde van 3,8 miljard euro aan zuivel en België voor een waarde van ruim 2 miljard euro. Hiermee levert de zuivelsector in Nederland een toegevoegde waarde van 4 miljard euro aan de nationale handelsbalans. Dat is meer dan 7 procent van het totale handelssaldo.

Europese productie stijgt licht

Waar de Nederlandse zuivelsector al sinds jaar en dag netto-exporteur is, is dat voor België minder evident. 'In 2019 was de handelsbalans voor zuivel in België voor het eerst sinds jaren positief', vertelt Renaat Debergh, afgevaardigd bestuurder van BCZ. 'Deze handelsbalans geeft echter wel wat een vertekend beeld', nuanceert hij de cijfers. 'Zo importeren Belgische chocolademakers veel zuivelgrondstoffen die in de vorm van chocola weer worden geëxporteerd en daardoor niet meetellen in de zuivelexport.'

Niettemin tonen de statistieken een duidelijk stijgende uitvoer van Belgische zuivel. Zo wijzen de voorlopige cijfers over 2020 op een verdere toename (in waarde) met 1,7 procent. 'De verklaring is de groeiende melkpro-

ductie, met name in Vlaanderen, terwijl de binnenlandse consumptie licht daalt', legt Debergh uit.

De Rabobank gaat voor de komende jaren uit van een stijging van de Europese melkproductie met 0,6 tot 0,7 procent per jaar. Voor Nederland verwacht de bank voor dit jaar een relatief stabiele melkproductie ten opzichte van vorig jaar. Voor de aankomende jaren wordt een lichte daling van de melkaanvoer waarschijnlijker geacht dan een significante groei. Renaat Debergh verwacht dat de grootste groei van de melkproductie ook in België achter de rug is. Maar hij voorziet voor de komende jaren nog wel een jaarlijkse toename van één tot anderhalve procent per jaar.

Kansen in toegevoegde waarde

'De Europese zuivelconsumptie blijft naar verwachting min of meer stabiel en de concurrentie op de markt neemt toe', constateert Richard Scheper. Deze ontwikkelingen betekenen volgens de Rabobank-analist dat de zuivelketen wordt uitgedaagd om zich ook in de toekomst te blijven onderscheiden, ook voor exportbestemmingen binnen en buiten Europa. 'De standaarden schuiven langzaam op. De kostprijs voor melkproductie is hoog in Nederland en Vlaanderen. Op prijs concurreren is dan ook moeilijk en dit betekent dat er vooral moet worden ingezet op het realiseren van meer toegevoegde waarde. Daar liggen ook kansen voor de zuivelketens in beide landen', denkt hij. 'Enerzijds omdat Vlaamse en Nederlandse melkveehouders zeer vakbekwaam zijn en

Rob de Wijk: 'Zuivelexport ook van groot strategisch belang'

de veestapel is daar veel te weinig aandacht voor.' Dit stelt professor Rob de Wijk, oprichter van het The Hague Centre for Strategic Studies (HCSS), hoogleraar internationale betrekkingen aan de universiteit van Leiden en schrijver van het boek 'De slag om Europa'. Hij vindt dat de discussie over de toekomst van de sector op dit moment op een verkeerde manier wordt gevoerd.

Waarom vindt u dat de discussie over de toekomst van de zuivelsector op een verkeerde manier wordt gevoerd?

'Dat ook de melkveehouderij aan milieuvoorwaarden moet voldoen, is logisch. Maar ik begrijp boeren als ze boos worden als politici suggereren dat krimp van de veestapel de enige oplossing is om milieudoelstellingen te halen. Nederlandse melkveehouders zijn heel goed in staat om innovatieve oplossingen te bedenken voor vermindering van de uitstoot van bijvoorbeeld stikstof en broeikasgassen.' 'Wat de overheid zou moeten doen, is met de sector duidelijke afspraken maken over doelen. Daarna kan de sector zelf wel bedenken hoe deze doelen behaald kunnen worden. Het huidige micromanagement in het landbouwbeleid stoort me mateloos. Als je de

discussie over schoner produceren begint met een discussie over de omvang van de veestapel, spring je niet alleen buitengewoon slordig om met een sector die een belangrijke bijdrage levert aan de nationale economie, maar ga je ook volledig voorbij aan het strategisch belang van deze sector.'

Waarom is de zuivelsector strategisch belangrijk voor Nederland?

'Nederland is een klein land. Om in de wereld politiek en economisch iets te kunnen bereiken, moeten we het hebben van een aantal unieke strategische bezittingen. Onze hoogtechnologische en superefficiënte voedselproductie is er daar één van. Zo is de agrarische sector, waaronder de zuivel, een sterke troef om tegengas te geven aan de groeiende macht van landen als Rusland en China. Deze laatste wereldmacht huisvest twintig procent van de wereldbevolking, maar heeft volstrekt onvoldoende landbouwgrond om deze te voeden. We zien dat Chinese investeerders in Afrika landbouwgrond opkopen, maar dat gebeurt bijvoorbeeld ook al in Frankrijk. Bovendien vallen steeds meer toeleveranciers voor de agrarische sector in Chinese handen. China heeft belang bij de

'De zuivelsector is voor Nederland van groot belang. Niet alleen economisch, maar ook als het gaat om de positie van ons land in de wereld. In alle discussies over de omvang van

Nederland ook **groot in internationale handel**

Nederlandse handelsbedrijven spelen van oudsher een belangrijke rol in de wereldzuivelhandel. 'Het belang van de zuivelsector voor de Nederlandse economie is dan ook veel groter dan de exportwaarde van 7,8 miljard euro', stelt Rik Loeters, eigenaar van Trigona Dairy Trade. Zijn bedrijf is vanuit Ne-

derland in vele landen in de wereld actief in de handel van zuivelgrondstoffen, net als (veel) grotere collega's als Hoogwegt en Interfood. 'Nederland staat internationaal zeer hoog aangeschreven als zuivelland. Als producent, maar ook als handelsnatie', geeft hij aan. 'Het is jammer dat daar in de Nederland-

se politiek weinig oog voor is.' Handel is volgens Loeters de smeerolie van de zuivelindustrie. 'Daarmee is ook voor melkveehouders de wereldwijde zuivelhandel van groot belang. Dat Nederlandse handelshuizen hierin een vooraanstaande rol spelen, versterkt ook de positie van onze nationale zuivelsector.'

melk van hoge kwaliteit produceren, anderzijds omdat zuivelproducenten innovatief zijn en internationaal vooroplopen als het gaat om productontwikkeling.'

Waarde toevoegen kan volgens Scheper op verschillende manieren. Hij denkt onder andere aan de ontwikkeling van specifieke gezondheidsvoeding, bijvoorbeeld voor sporters en medische toepassingen. Maar ook aan zuivelproducten die inspelen op andere trends, zoals een toenemende consumptie buitenshuis. 'Deze markt is door de coronapandemie verstoord, maar zal zich geleidelijk weer herstellen', geeft hij aan. Volgens de Rabobank-analist blijft de markt voor zuivel met oog voor duurzaamheidsaspecten zich bovendien ontwikkelen. Scherpere concurrentie op de Europese markt betekent ook dat het belang van de export naar derde landen de

komende jaren zal toenemen. De Rabobank ziet ook hiervoor kansen voor de Nederlandse en Belgische zuivelsector. 'Hierbij denken we met name aan landen met zowel een groeiende bevolking als een toenemend welvaartsniveau', geeft Scheper aan. Concreet gaat het om landen in Noord-Afrika, Zuidoost-Azië en het Midden-Oosten, maar bijvoorbeeld ook om India en China. 'Deze landen ontwikkelen zelf zuivelketens, maar er ontstaat ook meer vraag naar producten met toegevoegde waarde.' Als voorbeeld wijst Scheper hierbij naar China. 'Een aantal jaren geleden lag hier een grote behoefte aan babyvoeding. De vraag in volume vlakt af, maar tegelijkertijd ontstaat er een markt voor 'premium' producten, zoals biologische babyvoeding, babyvoeding op basis van geitenmelk en melkpoeder van A2A2-melk.' |

import van Nederlands melkpoeder dat voldoet aan hoge voedselveiligheidseisen. Dat geeft ons een onderhandelingspositie om de invloed van China buiten de deur te houden.'

Waarom is de omvang van de melkveehouderij hierbij van belang?

'Ook als het gaat om kennis over melkveehouderij en zuivelverwerking heeft Nederland een toonaangevende positie in de wereld. Wij lopen voorop als het gaat om innovatie. Waarom denk je dat de Wageningen Universiteit zo veel Chinese studenten en promovendi aantrekt? Die komen hier kennis halen om de voedselproductie in eigen land vooruit te helpen. Het innovatieve vermogen van de Nederlandse zuivelsector heeft alles te maken met onze unieke kennisinfrastructuur. Als de omvang van de melkveehouderij door een kritische grens zakt, lukt het ook niet meer om deze kennisinfrastructuur overeind te houden.'

Critici stellen dat Nederland te klein en te dichtbevolkt is om voedsel voor de export te produceren. Hoe ziet u dat?

'Het idee dat landen in hun eigen voedselvoorziening zouden moeten kunnen voorzien,

is volstrekt achterhaald. Zodra er een keer een misoogst is, lijden de inwoners honger. Lokaal produceren en consumeren klinkt leuk, maar daarmee kunnen we een groeiende wereldbevolking niet voeden. Nederland heeft een perfecte uitgangspositie voor de productie van melk. Daar kan de rest van de wereld van profiteren. Er is niks mis met produceren voor export, zolang dat maar binnen de afgesproken randvoorwaarden gebeurt. Daarbij is het beeld dat Nederlandse zuivel de hele wereld over gaat, niet terecht. Het grootste deel van de Nederlandse voedselexport blijft op redelijke afstand, dat wil zeggen binnen de EU.'

In de melkveehouderij wordt vaak gemopperd op 'Brussel'. Hoe kijk u aan tegen Europese samenwerking?

'Voor kleine landen als Nederland en België is Europese samenwerking een must. Met 450 miljoen consumenten kan de EU echt een vuist maken tegen wereldmachten. Landen afzonderlijk zouden dat nooit kunnen. Van die sterke positie hebben ook boeren in Europa profijt. Natuurlijk krijgen Nederlandse en Belgische boeren ook te maken met eisen die de EU stelt. Maar deze gelden voor alle

Europese boeren en als koplopers in innovatie zijn Nederlandse en Belgische boeren, beter dan hun collega's elders in Europa, in staat om hierop in te spelen. Dit geeft hun uiteindelijk concurrentievoordeel, ook op de wereldmarkt.'

'Hoe kijkt u aan tegen handelsverdragen met bijvoorbeeld Zuid-Amerika (Mercosur) en Canada (Ceta)? Zijn deze een bedreiging voor boeren in Nederland en België?'

'Nee. Ik denk dat die dreiging zwaar wordt overdreven. Dankzij de sterke onderhandelingspositie van de Europese Unie kunnen wij bepalen onder welke voorwaarden landbouwproducten uit derde landen worden toegelaten. Kijk maar naar de afspraken in het brexit-akkoord. Boeren hoeven niet bang te zijn dat ze kapot worden geconcurrereerd door de import van goedkope producten die zijn geproduceerd tegen lagere eisen op het gebied van bijvoorbeeld milieu en dierwelzijn. Maar onze agrarische sector heeft er wel alle belang bij om toegang te houden tot essentiële grondstoffen uit deze landen. En om te kunnen blijven exporteren. Handelsverdragen versterken onze internationale positie.'